МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет політичних наук

Кафедра соціології

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Перший проректор
Іщенко Н.М.
"28" 08 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ»

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Освітня програма «Економіка та управління підприємством»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Розробник	Броннікова Л.В.
Завідувач кафедри соціології	Мейжис І.А.
Завідувач кафедри економіки та підприємництва	Кузьменко О.Б.
Гарант освітньої програми	Кузьменко О.Б.
В.о. декана факультету економічних наук	Філімонова О.Б.
Директор ННІПО	Норд Г.Л.
Начальник НМВ	Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2020

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Філософія та методологія науки	
Галузь знань	07 Управління та адміністрування	
Спеціальність	076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Економіка та управління підприємством	
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	6	
Навчальний рік	2020-2021	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	11	11
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
– лекції	10	6
– семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові)	20	8
– годин самостійної роботи студентів	60	76
Відсоток аудиторного навантаження	33%	16%
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	Залік	

Розділ 2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

2.1. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Навчальна дисципліна **"Філософія та методологія науки"** входить до циклу дисциплін загальної підготовки і є важливою складовою частиною гуманітарної підготовки студентів. Вивчення курсу дає можливість студентам використовувати здобуті знання у своїй науковій діяльності, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід емпіричних досліджень у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності , а також в галузі геодезії та землеустрою.

Курс розрахований на вивчення, опрацювання і усвідомлення фундаментальних філософських питань наукового пізнання та їх практичного застосування у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності , а також в галузі геодезії та землеустрою.

Мета навчального курсу:

окреслити коло проблематики філософії наукового пізнання; виявити його історичні та сучасні параметри; ознайомити студентів з основними ідеями, напрямами, класичними творами з вказаної тематики, а також з новітніми оригінальними текстами відповідної проблематики.

Курс ставить наступні **завдання**:

- показати роль методології наукового знання у становленні та розвитку науки;
- ознайомити з історією осмислення феномену науки у філософській традиції;
- сприяти вдосконаленню логічного мислення студентів;
- пов’язувати проблеми конкретно-наукових досліджень у фахових сферах із загально-філософськими положеннями.

Розроблена програма відповідає освітній програмі та орієнтована на **формування компетентностей**:

ЗК 1 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 2 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 5 Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

2. 3. Очікувані результати навчання

В результаті вивчення курсу студенти мають знати:

- основні етапи розвитку філософії науки;
- категоріально-понятійний апарат курсу;
- актуальні питання сучасної філософії наукового пізнання.

Крім того, студенти мають набути таких навичок як:

- застосовувати категоріальний апарат філософії науки до власних наукових досліджень;
- орієнтуватися у методологічних проблемах сучасних наук;
- формувати власний світогляд відповідно до принципів сучасної науки та вимог сьогодення;
- володіти системним мисленням;
- використовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

Відповідно до освітньої програми очікувані **програмовані результати навчання** включають:

РН 1. Вміти адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.

РН 2. Визначати, аналізувати проблеми підприємництва, торгівлі і біржової діяльності та розробляти заходи щодо їх вирішення.

РН 4. Застосовувати бізнес-комунікації для підтримки взаємодії з представниками різних професійних груп.

РН 5. Вміти професійно, в повному обсязі й з творчою самореалізацією виконувати поставлені завдання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

№	Теми	Лекції	Практичні (семінарські)	Самостійна робота
1	Філософія науки: основні поняття та дефініції.	2	2	6
2	Генезис науки та основні стадії її історичної еволюції	2	4	10
3	Структура наукового пізнання	2	4	10
4	Методологічний арсенал науки	2	4	10
5	Основні концепції філософії науки	2	4	10
6	Наука, суспільство цивілізація		2	14
Всього за курсом		**10**	**20**	**60**

Розділ 4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№ лекції	**Кіль-кість годин**	**Тема лекції**	**Ключові питання, які розглядаються**
Лекція 1	2	**Філософія науки: основні поняття та дефініції.**	Три аспекти буття науки: наука як виробництво нового знання, як соціальний інститут, як особлива сфера культури. Проблемне поле філософії науки.
Лекція 2	2	**Генезис науки та основні стадії її історичної еволюції**	Система наук у античному світі. Теологічний контекст розвитку наукового мислення в середні віки. Поява перших європейських університетів. Гуманістична спрямованість наукового пізнання доби Відродження .Основні досягнення натурфілософії – творчість М.Коперника, Дж.Бруно, Г.Галілея. . Формування новочасової науки. Природа як математичний універсум. Становлення класичного ідеалу наукової раціональності. Емпіризм та раціоналізм. Індуктивний метод Ф.Бекона.

			Картезіанська методологія пізнання. Наукова програма І.Ньютона. Специфіка механістичного природознавства 17 ст. Культ розуму, пропаганда науки та освіти у добу Просвітництва. Інституціональна організація науки. Наука як професійна діяльність. Еволюційні ідеї в біології 19 ст. Теорія походження видів Ч.Дарвіна. Наукові відкриття у фізиці кінця 19- початку 20 ст. Створення квантово-релятивістської фізики.. Специфіка постнекласичної науки. Поява Великої науки у 20 ст. Зміни у системі наукової комунікації. Дисциплінарна організація сучасної науки: математика, природознавство, технічні і соціально-гуманітарні науки. Зміст та евристичний потенціал синергетики. Філософія і методологія нелінійного природознавства. Глобальний еволюціонізм
Лекція 3	2	Структура наукового пізнання	Науковий факт, проблема, ідея та гіпотеза, закон, концепція, теорія як форми наукового пізнання. Особливості емпіричного рівня пізнання. Форми і методи емпіричного рівня. Поняття теоретичного рівня наукового пізнання та його співвідношення із раціональним пізнанням. Відносний характер емпіричного і теоретичного рівнів наукового пізнання.
Лекція 5	2	Методологічний арсенал науки	Індуктивний метод наукового пізнання, його переваги та обмеженість. Дедуктивний метод наукового пізнання, його особливості. Розвиток методології наукового пізнання у XIX-XX століттях. Загальнонаукові методи наукового пізнання: аналіз, синтез, формалізація, абстрагування та ін.
Лекція 5	2	**Основні концепції філософії науки.**	Класична, некласична та постнекласична наукова раціональність. Методологічні принципи філософії постпозитивізму (К.Поппер, І.Лакатос, Т.Кун, П.Фейєрабенд) та їх значення в еволюції сучасного наукового знання. Гіпотетико-дедуктивна модель К.Поппера. Концепція дослідницьких програм І.Лакатоса. Структура наукових революцій за Т.Куном. Постнекласична раціональність в умовах інформаційного суспільства. Новітня західна філософія науки.

4.2 Плани семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	**Предмет і завдання філософії науки.** **Заняття 1.** 1.Основні поняття філософії науки: наука, знання, істина, пізнання та ін. 2.Предмет філософії науки. 3.Філософія і наука: «історія» відносин, перспективи взаємодії. 4.Генезис і структура філософії науки.	2
2	**Виникнення науки. Основні етапи розвитку науки** **Заняття 1.** 1.Антична наука. 2. Середньовічна наука. 3.Формування новочасової науки. Класична механіка та її значення. **Заняття 2.** 1.Еволюційні ідеї у біології 19 ст. 2. Фізика кінця 19 – початку 20 ст. 3.Досягнення науки і техніки 20 ст. Сутність НТР. 4.Постнекласична наука та її особливості.	2+2
3	**Структура наукового пізнання** **Заняття 1.** 1.Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання. 2.Особливості емпіричного рівня та його форми1. **Заняття 2.** 1.Особливості теоретичного рівня, його форми та методи. 2.Специфіка методів аналізу економічних (або сфери геодезії та землеустрою) проблем .	2+2
	Методологічний арсенал науки **Заняття 1.** 1.Поняття наукового методу. 2.Поняття «підхід». «програма». «метод», «алгоритм». **Заняття 2.** 1.Загальнонаукові методи пізнання: абстрагування та ідеалізація.	2+2

	2.Дедукція та індукція. 3.Аналіз і синтез.	
4.	**Основні концепції філософії науки** **Заняття 1.** 1.Критичний раціоналізм К.Поппера. Альтернативність у науці. 2.І.Лакатос та його концепція дослідницьких програм. Заняття 2. 1.Структура наукових революцій (за Т.Куном). 2.Новітня західна філософія науки.	2+2
5	**Наука, суспільство, цивілізація** 1.Особливості сучасної науки. 2.Відповідальність вченого. Етика науки. 3.Наука і глобальні проблеми.	2
	Всього:	**20**

4.3. Завдання для самостійної роботи

Індивідуальні завдання

Студент обирає одне із завдань та виконує його у письмовому вигляді. Обсяг – 2-3 сторінки друкованого тексту. Максимальна кількість балів – 25.

1.Чому виникнення науки не є самоочевидним?

2.Які основні етапи розвитку науки і техніки вам відомі?

3.Чому відбуваються наукові революції?

4.У чому полягає системний характер наукового знання?

5.У чому полягає несуперечливий характер наукового знання?

6.Як вплинуло на філософію формування наукового мислення?

7.Які спільні риси науки та паранауки вам відомі?

8.Коли і чому наука стала соціальним інститутом?

9.Які функції виконує філософія у науковому пізнанні?

10.Які етапи розвитку філософії науки вам відомі?

11.Які джерела та види знань вам відомі?

12.Порівняйте різні визначенні наукового методу в класичній, некласичній та постнекласичній науці.

13Опишіть структуру емпіричного рівня організації наукового пізнання.

14.Коли і чому виникла етика науки?

15.Опишіть структуру теоретичного рівня організації наукового пізнання.

16.У чому полягають відмінності концепцій філософії науки К.Поппера і Т.Куна?

17.Чому виникла філософія науки як окрема галузь знання?

18. Які методи аналізу проблем сфери управління та адміністрування вам відомі?

19.Як використовується спостереження в геодезії?

20.Як використовується метод вимірювання в геодезії та землеустрої?

4.4 **Забезпечення освітнього процесу**

Практичні роботи з дисципліни проводяться у комп'ютерних класах з використанням мультимедійного забезпечення, зокрема, проектора на практичних заняттях (з окремих тем), wi-fi та програмного забезпечення як то Word, Excel, PowerPoint.

Розділ 5. Підсумковий контроль

5.1. Питання до заліку

1. Предмет і завдання філософії науки.

2.Місце науки в системі духовної культури. Основні функції науки.

3.Засади науки: норми наукового дослідження, наукова картина світу, філософські засади.

4.Історичний тип наукової раціональності як система засад науки.

5.Основні історичні етапи розвитку європейської науки.

6.Проблема походження науки.

7.Наука як соціальний та історичний феномен. Основні аспекти існування науки: система знань, вид діяльності, соціальний інститут.

8.Особливості наукового пізнання.

9.Філософія і наука в античному світі.

10.Основні досягнення античної науки.

11.Основні досягнення середньовічної науки.

12.Основні досягнення науки доби Відродження.

13.Натурфілософія М. Коперника і Г. Галілея.

14.Основні досягнення науки 17 ст.

15.Значення теорії класичної механіки для формування класичної науки.

16.Проблема методу пізнання у філософії Нового часу.

17.Основні досягнення природознавства 19 ст.

18.Особливості некласичного етапу розвитку науки.

19.Постнекласичний етап розвитку науки: синергетика.

20.Емпіричний рівень наукового пізнання: опис.

21.Теоретичний рівень наукового пізнання: форми.

22.Теоретичний рівень пізнання: методи.

23.Теоретичний рівень пізнання: підходи.

24.Взаємодія рівнів наукового пізнання.

25.Факт в структурі наукового знання.

26. Гіпотеза як форма розвитку наукового пізнання.

27.Специфіка методології економічних наук (для спеціальності 076).

28.Основи наукових методів аналізу проблем геодезії та землеустрою(для спеціальності 193).

29.Сучасна наукова картина світу.

30.Філософська методологія і її значення для розвитку науки.

31.Поняття наукового методу. Типологія методів.

32.Поняття парадигми наукового пізнання.

33.Поняття «наукова революція».

34.Проблема істини у сучасній філософії науки.

35.Неопозитивізм: емпіричний редукціонізм, принцип верифікації.

36.Постпозитивізм.

37.Концепції новітньої західної філософії науки.

38.Екологія як глобальна проблема та інтегруюча тенденція сучасної науки.

39.Моральні та правові регулятиви розвитку науки.

40.Наука як соціальний інститут.

41.Проблема гуманізації науки.

42.Етика вченого.

43.Проблема співвідношення свободи наукової творчості й відповідальності дослідника в сучасній науці.

44.Структура наукової теорії.

45.Емпіричний рівень наукового пізнання: порівняння.

46."Римський клуб" : місце його діяльності в формуванні екологічного мислення, вплив на світову громадську думку.

47.Емпіричний рівень наукового пізнання: вимірювання.

48.Емпіричний рівень наукового пізнання: експеримент.

49.Емпіричний рівень наукового пізнання : спостереження.

50.Статус науки в сучасному соціумі.

51.Проблеми комунікації в сучасній науці.

52.Наукове співтовариство як соціальна група.

53.Теорія критичного раціоналізму К. Поппера.

54.Методологія науково-дослідницьких програм І. Лакатоса.

55.Концепція наукових парадигм та революцій Т. Куна.

56.Глобальні наукові революції.

57.Ідеї філософської герменевтики та їх значення для науки.

58.Методологічні концепції історизму (Т. Кун., С. Тулмін).

59.«Методологічний анархізм» П.Фейєрабенда.

60. Етика науки.

5.2 Зразок «нульового» варіанту залікового білету

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

Чорноморський національний університет ім. П. Могили

Рівень вищої освіти – магістр

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»

Спеціальність 193 Геодезія та землеустрій

Навчальна дисципліна
ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

Варіант №0

1. Емпіричний рівень наукового пізнання : спостереження (15 балів).
2. Статус науки в сучасному соціумі (15 балів).

Затверджено на засіданні кафедри політичних наук. Протокол №___ від «___» 20__ року.

Завідувач кафедри І.А.Мейжис
Підготувала Л.В.Броннікова

Розділ 6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

6.1. Система оцінювання роботи студентів

Контроль рівня засвоєння навчального матеріалу здійснюється шляхом перевірки знань студентів на заліку згідно розкладу сесії.

У відповідності до положення про систему рейтингової оцінки знань студентів при вивченні дисципліни застосовується наступна система оцінювання роботи студентів.

№	Вид контролю	Максимальна кількість балів	Термін виконання
1.	Опитування та виступи на групових заняттях (передбачено 9 відповідей)	9 х 5б. = 45	Протягом семестру
2.	Письмове індивідуальне завдання	25	14 навчальний тиждень
3.	Залік	30	Заліково-іспитова сесія
	Всього	100	

6.2. Критерії оцінювання

Опитування на групових заняттях – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння студентів самостійно опрацьовувати матеріал та викладати його, відповідати на запитання викладача та колег. Максимальна оцінка за відповідь на семінарському занятті – 5 балів. Критеріями для оцінювання виступають:

Оцінка 5 балів ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка 4 бали ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка 2-3 бали ставиться в такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;

- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка 0-1 бали ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Письмове індивідуальне завдання. Критеріями оцінювання виступають: самостійність у викладенні матеріалу, зв'язок із своїм фахом, цікаві приклади.

Матеріально-технічне та/або інформаційне забезпечення

- Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер);
- Доступ до мережі Internet, точка доступуWi-Fi;
- OS: Windows, Android, iOS;
- Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge;
- Програмне забезпечення: Word, PowerPoint; Skype, Zoom, Google Meet;
- Система електронного навчання Moodle 3.9

Розділ 7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні джерела

1. Автономова Н. Рассудок. Разум. Рациональность. М., - 1988
2. Агацці А. Етика і наука//Філософська і соціологічна думка. - 1991.- № 9.
3. Альтернативные миры знания. - Спб., - 2000.
4. Андрос Е. Истина как проблема познания и мировоззрения. - К., 1981.
5. Ахутин А. Понятие "Природа" в античности и Новое время. - М., 1988.
6. Башляр Г. Новый рационализм. - М., 1987.
7. Гайденко П. Эволюция понятия науки. - М., 1988.
8. Степин В. Теоретическое знание. – М, 2003.
9. Диалектика познания сложных систем. - М., 1988.
10. Заботин П. Преодоление заблуждения в научном познании. - М., 2011.
11. Каныгин Ю. Основы когнитивного общества знания. – К., 2013.
12. Кассирер Э. Познание и действительность.- СПб., 1912.
13. Кримський С. Під сигнатурою Софії. – К., 2008.
14. Кун Т. Структура научных революций.- М., 1975.
15. Лакатос И. История науки и ее рациональная реконструкция//Структура и развитие науки. - М., 1978.
16. Лекторский В.А. Субьект, обьект, познание. - М., 1980.
17. Лобастов Г. Так что же есть истина?//Философские науки.- 2011.- № 6.
18. Дротянко Л. Філософія наукового пізнання. - К.,2010.
19. Добронравова Ш., Білоус Т, Комар О. Новітня західна філософія науки. – К, 2008.

7.2. Додаткові джерела

1. Лук'янець В.С, Кравченко О.М., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс. - К., 2000.
2. Людина і культура в умовах глобалізації. - К., 2013 .
3. Мамардашвили М. Классический и неклассический идеалы рацинальности. - Тбилиси, 1984.

4. Мелков Ю. Факт в постнеклассической науке. К. - 2004.
5. Мотрошилова Н. Рождение и развитие философских идей. - М., 1991.
6. На пути к теории научного знання. - М., 1984.
7. Печчеи А. Человеческие качества.М., 1985.
8. Поппер К. Логика и рост научного знання. - М., 1983.
9. Проблеми методологии постнеклассической науки. - М., 1992.
10. Пуанкаре А. О науке. - М., 1983.
11. Райхенбах Х. Философия и естествознание // Эпистемология и философия
науки. - М, 2004, т. 1, № 1, с. 213 - 227.
12. Тулмин С. Человеческое понимание. - М., 1984.
13. Уайтхед А. Избранные произведения.- М., 1990.
14. Фейерабенд П. Избранные произведения. - М, 1986.
15. Цехмістро У. Голістична філософія науки .- Харків. - 2013.
16. Левин Г. Проблема трансформации эмпирического знания в теоретическое //Вопросы философии - 2018, №8.

7.3 Інформаційні ресурси

1. http://postnauka.ru
2. www.info-library.com.ua
3. http://www.ifilosofia.ru